

INNSIKT

Journalist: MAJ-BRITT DAHL
tlf. 995 23 155 e-post: maj.dahl@bt.no

117

gram CO₂ slapp alle flunkende nye personbiler ut pr. kilometer i januar i år. Det er 11 gram mindre enn i januar i fjor.

Statens rett og plikt Forskning viser at klimaendringene etter all sannsynlighet forårsakes, i hvert fall delvis, av våre individuelle klimagassutslipp. Det er grunn til å tro at spørsmålet om statens rett og plikt til å begrense vår frihet når andre mennesker tar skade av det vil stå sentralt i fremtidige politiske diskusjoner av klimaproblemet.

Innsikt er en BT-satsing på kunnskap og forskningsstoff. Her skriver eksperter og kunnskapspersoner bakgrunnsartikler, saker om egen forskning og saker knyttet til nyhetsbildet.

ILLUSTRASJON: ØVIND HOVLAND

MORAL // I løpet av et liv slipper du ut så mye klimagasser at du forårsaker døden til en eller to personer. Likevel mener mange at klima ikke er deres bord.

Klima – spiller det noen rolle hva du gjør?

Det er søndag og fint vær. Du tenker at det hadde vært hyggelig med en biltur i din nye SUV, bare sånn for moro skyld. Er det galt?

Du synes kanskje at spørsmålet ikke gir mening, for hva er galt med en biltur? Du har filosofen Walter Sinnott-Armstrong på din side. Han mener at CO₂-utslippene fra en biltur er så ubetydelige at det ikke gjør noen forskjell i forhold til de samlede globale utslippene. Selv om du leverer inn førerkortet og slutter å kjøre i morgen, vil ikke det ha noen merkbar effekt. Så vi trenger ikke bry oss, klimaendringene vil komme uavhengig av hva vi som enkeltpersoner foretar oss.

Så hvilket ansvar mener Sinnott-Armstrong at vi har?

Arbeide for å påvirke de politiske myndighetene. De har muligheten til å skape merkbare endringer som kan redde klimaet.

ESPEN GAMLUND er forfatter av denne artikkelen. Han er førsteamanuensis i filosofi ved Universitetet i Bergen og arbeider med etikk og politisk filosofi, særlig i tilknytning til klima og global helse.

Det er ikke vanskelig å forstå tankegangen bak dette resonnet. Klimaproblemet er såpass komplekst at det er svært vanskelig, om ikke umulig, å lage en årsakssammenheng mellom våre enkelthandlinger og fremtidige klimaendringer.

Derfor er det en stor utfordring å klargjøre vårt moralske ansvar for endringene. Første steg på veien er å forstå hvorfor dette er et moralsk problem.

Når vi hører om moralsk ansvar, tenker vi gjerne på situasjoner hvor en person skader en annen. Jeg kan være uforsiktig og dulte borti en annen på gaten slik at han faller og skader seg. Her er det åpenbart at hendelsen og skadene kan spores tilbake til meg og min uforsiktighet, og jeg kan holdes ansvarlig fordi jeg både kunne og burde handlet slik at det ikke skjedde. I denne situasjonen er det mulig for meg å kompensere den skadelidende ved for eksempel å kjøre vedkommende til legevakten, og betale eventuelle kostnader han måtte ha for å reparere skadene.

Risikofylt fyrverkeri
Klimaproblemet ligner dessverre veldig lite på dette

eksemplet, men problemet kan ifølge filosofen Stephen Gardiner sammenliknes med dette: En kameratgjeng sender opp fyrverkeri over en elv med fattige bosettinger på den andre siden. Risikoen er høy for brann i husene til menneskene som bor der. Kameratgjengen er klar over risikoen, og sier at de vil begrense fyrverkeriene, kjøpe sikrere raketter, eller støtte brannvesenet på den andre siden økonomisk. Men det gjør de ikke.

Moralen krever at du gjør visse forsakelser. Det er galt av deg å dra fordel av et levesett som utsetter fremtidige mennesker for risiko eller skade.

FAKTA

- FNs klimapanel (IPCC) har lenge studert hvordan menneskelige aktiviteter påvirker klimaet, og verdens ledende klimaforskere er enige om at klimaendringene er et resultat av våre utslipp av skadelige klimagasser.
- Men det er stor uenighet om hvem som har ansvaret for å redusere utslippene, og hva som vil være en rettferdig fordeling av kostnadene forbundet med å løse de fremtidige klimautfordringene.
- Mye forskning innenfor klimaet dreier seg om å avklare disse viktige spørsmålene om moralsk ansvar og rettferdighet.

De liker fyrverkeri og sender opp stadig større raketter. De utsetter andre mennesker, og særlig fattige, for en betydelig risiko bare for egen nyttes skyld.

Slik er det også med klimaendringene. Filosofen og økonomen John Broome peker på fem grunner til at klimagassutslipp representerer en urett:

- Skaden som forårsaker CO₂-utslipp kommer som følge av noe vi gjør.
- Skaden vi forårsaker gjennom våre utslipp vil sannsynligvis forårsake menneskers død.
- Vi vet (eller burde i alle fall vite) at utslippene våre forårsaker skade.
- Vi kompenserer ikke våre ofre, verken individuelt eller kollektivt.
- Vi slipper ut klimagasser for vår egen fordel, akkurat som kameratgjengen og fyrverkeriet.

Pulverisering av ansvar

Når vi vet at måten vi lever på i dag innebærer en urett overfor fremtidige generasjoner, hvorfor handler vi som kameratgjengen som ikke stanser fyrverkerioppskytingen men bare fortsetter?

Forklaringen er at vi vet at klimaendringene ikke forårsakes av en person alene, men er et resultat av utslipp fra et stort antall personer og institusjoner. Det er et globalt problem. Det bidrar til en pulverisering av det moralske ansvaret. Videre er det slik at de klimaendringene som skjer i dag, er et resultat av tidligere generasjoners utslipp av klimagasser.

Våre utslipp vil først skape problemer for senere generasjoner. Og siden vi ikke har noen synlige ofre – de befinner seg jo i fremtiden – har vi ikke noen opplevelse av å gjøre noe galt ved måten vi lever på. Det gjør det vanskelig for hver enkelt

å se sitt individuelle moralske ansvar.

Matematikk

Til sammen bidrar dette til at det ikke finnes noen som er ansvarlige for klimaendringene. Enden på visen er at ingen gjør noe fordi det koster mer enn det smaker.

Den amerikanske filosofen John Nolt har forsøkt å måle skaden som følger av den enkeltes klimagassutslipp. Det bygger på en relativt komplisert matematisk utregning, men konklusjonen er i hovedtrekk at en gjennomsnittlig amerikaner produserer klimagassutslipp som forårsaker døden til en eller to personer i løpet av sitt liv. Det betyr at en søndagstur i SUV-en forårsaker en kvart dags alvorlig skade.

Det er åpenbare metodologiske problemer knyttet til en slik utregning, men prinsippet er enkelt nok: Man tar en nasjons samlede klimagassutslipp og deler på antall innbyggere, og man får da hver enkelts prosentandel av de totale utslippene. Verdens helseorganisasjon (WHO) har gjort tilsvarende beregninger.

Krever forsakelser

Hvis vi godtar denne utregningen – hvilke konsekvenser har den for spørsmålet om privatmorsalsk ansvar?

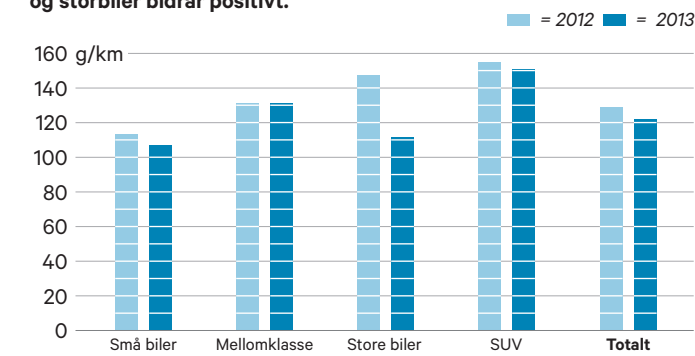
Siden vi ikke har noen synlige ofre – de befinner seg jo i fremtiden – har vi ikke noen opplevelse av å gjøre noe galt ved måten vi lever på.

Liberale verdier

Vi mennesker vil gjerne beholde vår frihet til å leve som vi vil uten innblanding fra verken staten eller andre mennesker. Moraliserer over hvordan folk lever sine liv kommer i konflikt med våre liberale verdier. Samtidig er det et viktig moralsk prinsipp – utformet av den britiske filosofen John Stuart Mill på 1800-tallet – som sier at vi kun har frihet til å leve som vi selv ønsker dersom det ikke skader andre. Så det bør være rom for å moralisere.

CO₂-utslipp fra nye biler

Mer nøyosomme bensin- og dieselmotorer bidrar til en jevn nedgang i CO₂-utslippet. Spesielt den økte andelen elektriske småbiler og storbiler bidrar positivt.

Kilde: Opplysningsrådet for Veitrafikken AS © grafikk@bt.no